

STANDARDE DE INSTRUIRE A POLIȚIȘTILOR ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Astăzi, mai mult ca oricând, comunitatea internațională recunoaște necesitatea unificării eforturilor în vederea promovării și respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a asigurării supremației legii. Având în vedere faptul că Republica Moldova tinde să fie un stat de drept, conștientizăm necesitatea promovării riguroase a valorilor de drepturi și libertăți fundamentale ale omului, formării conștiinței societății în spiritul respectării și dezvoltării în continuare a acestor valori. Suntem convinși că activitatea profesională a polițiștilor trebuie să se bazeze în mod exclusiv pe principiul supremației legii, acestea fiind condițiile indispensabile și imperative pentru apărarea eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului într-o societate democratică. Poliția este obligată prin lege să stea la straja respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a demnității acestora fără discriminare.

Cuvinte-cheie: drepturile și libertățile fundamentale, garanții juridice, instruire, exerciții, modelare, MAI.

Abstract

Today, more than ever, the international community recognizes the need to unify efforts in order to promote and respect the human rights and the fundamental freedoms, to ensure the rule of law. Given the fact that the Republic of Moldova tends to be a state of law, we are aware of the need to rigorously promote the values of the fundamental human rights and freedoms, to form the consciousness of the society in the spirit of respect and further development of these values. We are convinced that the professional activity of police officers must be based exclusively on the principle of the rule of law, these being the indispensable and imperative conditions for the effective defense of the fundamental rights and freedoms of the individual in a democratic society. The police are obliged by law to stand on guard over the respect of the fundamental rights and freedoms of the citizens, of their dignity without any discrimination.

Keywords: fundamental rights and freedoms, legal guarantees, training, exercises, modeling, MIA.

„Drepturile omului sunt acele drepturi fundamentale care le dau ființelor umane posibilitatea de a-și modela viața în conformitate cu libertatea, egalitatea și respectarea demnității umane”.

Manfred Nowak, fost raportor special al ONU privind tortura (2003)

Formarea polițiștilor reprezintă primul și cel mai important pas către conturarea unor practici polițienești mai eficiente și mai profesioniste în viitor. Formarea din perspectiva drepturilor omului îi ajută pe participanți să respecte și să protejeze în mod proactiv drepturile fundamentale. În acest fel, se asigură folosirea forței în conformitate cu principiile legalității, necesității și proporționalității, principii ce sunt fundamentale pentru dezvoltarea unor societăți juste. În consecință, această formare le va permite ofițerilor de poliție să își îndeplinească rolul prevăzut în foaia de parcurs a Uniunii Europene, pentru activitatea în domeniile justiției, libertății și securității.

Prezenta cercetare are scopul de a ajuta la promovarea unei relații de încredere între poliție și societate în ansamblu, în întreaga diversitate a acesteia. O serie de proiecte întreprinse de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE (FRA) a subliniat legătura dintre încrederea în autorități și exercitarea drepturilor fundamentale. Acolo unde există încredere, rata de sesizare a infracțiunilor va crește și, prin urmare, se vor soluționa mai multe infracțiuni, făcându-se dreptate victimelor. Protejând drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, ofițerii de poliție vor inspira încredere întregii societăți, contribuind la un cerc virtuos care va încuraja semnalarea infracțiunilor, va eficientiza combaterea infracționalității, va face mai multă dreptate victimelor și va reduce tensiunile din societate.

O definiție a drepturilor omului este dificil de formulat, ca și în cazul altor valori fundamentale – binele, adevărul, dreptatea. În sens juridic, un drept este o revendicare pe care suntem îndreptățiți să o cerem. La baza drepturilor omului stau valorile fundamentale: demnitatea umană, egalitatea, existența interpersonală și interstatală în mod practic (libertatea, respectul pentru celălalt, nediscriminarea, toleranța, dreptatea, responsabilitatea) [1].

Comunitatea internațională a stabilit că drepturile omului sunt:

1. inalienabile (nimeni nu le poate pierde, deși în unele circumstanțe ele pot fi suspendate sau restricționate);
2. indivizibile, interdependente și interrelaționate (nu pot fi abordate izolat unele de altele);
3. universale (se aplică în mod egal pentru toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională, origine socială).

Recunoașterea drepturilor omului s-a produs odată cu lansarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea Generală a ONU, la New York [2].

Acest document internațional definește valorile și structura drepturilor omului ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele și toate națiunile pentru ca toate persoanele și toate organele societății să se străduiască, prin instruire și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi

și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă atât în cadrul statelor membre, cât și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

Ulterior au fost adoptate, la nivel mondial, o serie de alte acte, cu caracter juridic, menite a consfinți diverse drepturi și libertăți fundamentale enumerate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, cum ar fi [3]:

- Convenția privind statutul refugiaților (28 iulie 1951);
- Convenția privind abolirea muncii forțate (25 iunie 1957);
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (21 decembrie 1965);
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (16 decembrie 1966);
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (16 decembrie 1966);
- Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (18 decembrie 1979);
- Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (10 decembrie 1984);
- Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului.

Dincolo de normele adoptate, comunitatea internațională a edificat un sistem internațional de protecție a drepturilor, dezvoltând diverse activități de promovare, reglementare, respectare și asigurare.

Atașată profund de ideea drepturilor și libertăților omului, comunitatea europeană și-a dezvoltat propriul sistem de protecție a drepturilor omului, adoptând o serie de acte normative regionale, în acord cu prevederile fundamentale ale Declarației Universale a Drepturilor Omului, printre care:

- Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (4 noiembrie 1950);
- Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (26 noiembrie 1987).

După cucerirea independenței naționale, Republica Moldova a aderat la o serie de acte normative internaționale și regionale (europene) privind drepturile și libertățile omului, dezvoltând un sistem național de protecție a drepturilor omului.

În Constituția RM, legea fundamentală a statului, drepturile și libertățile omului sunt reglementate în Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale” [4].

În conformitate cu art.4 al Constituției RM, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu

celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care RM este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Toate organele statului trebuie să concure la asigurarea respectării universale și efective a tuturor drepturilor omului.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice dispune: „Statele părți la prezentul Pact se angajează ca, potrivit cu procedura lor constituțională și cu dispozițiile prezentului Pact, să acționeze spre a da posibilitatea adoptării unor măsuri de ordin legislativ sau de altă natură, apte pentru traducerea în viață a drepturilor recunoscute în prezentul Pact, care nu ar fi încă în vigoare” [5].

Sistemul național de protecție a drepturilor omului presupune că unul din principiile fundamentale, regula după care orice restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale, nu poate fi făcută decât pe baza unei legi preexistente, care trebuie să emane de la puterea legislativă.

Documentele naționale și internaționale elaborate în vederea respectării și asigurării drepturilor omului propun standarde de pregătire a polițiștilor care pot fi divizate în două categorii principale:

- standarde profesionale;
- standarde în domeniul asigurării drepturilor omului.

Standardele profesionale vizează sporirea eficienței pregătirii profesionale a polițiștilor pentru perfecționarea mijloacelor și metodelor de luptă cu criminalitatea.

Standardele în domeniul asigurării drepturilor omului sunt orientate spre asigurarea înțelegerii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către fiecare polițist.

Documentul principal al ONU referitor la respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească – Codul de comportament pentru persoane oficiale, împuternicite cu aplicarea legii, prevede că polițiștii trebuie să îndeplinească întotdeauna sarcinile ce le revin doar conform legii, servind comunitatea și apărând toate persoanele împotriva actelor ilegale, să respecte și să apere demnitatea umană, să susțină și să încurajeze drepturile omului, să folosească forța numai când aceasta este strict necesară și în măsura în care o cere îndeplinirea datoriei, să asigure apărarea sănătății persoanelor aflate în detenție. De asemenea, Codul prevede că nici un polițist nu va comite, instiga sau tolera vreun act de tortură sau de trament ori pedeapsă crudă, inumană sau degradantă.

Una din condițiile în care poliția va fi capabilă să facă față acestor cerințe este buna funcționare a sistemului de dezvoltare profesională a personalului.

Regulamentul cu privire la evaluarea performanțelor profesionale ale angajaților cu statut special din cadrul subdiviziunilor MAI (anexă la ord. MAI nr.138 din 18.04.2013) stabilește modalitatea de organizare și desfășurare a procesului de evaluare anuală a polițiștilor, menționând la pct.3 că evaluarea anuală a performanțelor profesionale reprezintă ansamblul activităților desfășurate în vederea determinării gradului în care angajații cu statut special își îndeplinesc eficient sarcinile și responsabilitățile care le revin.

Prevederile pct. 4 din Codul de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.629 din 8 august 2017)[6] și ale pct.5 din Regulament consolidează bazele generale democratice ale conduitei profesionale și evaluării personalului: „Evaluarea se realizează în conformitate cu următoarele principii de bază: obiectivitate, transparență, cooperare și comunicare continuă, respectare a demnității”.

Conduita profesională a funcționarului public cu statut special se bazează pe următoarele principii: legalitatea, umanismul, egalitatea și nediscriminarea, imparțialitatea, transparența, disponibilitatea, profesionalismul, confidențialitatea, respectul, integritatea profesională, loialitatea, intoleranța față de corupție, prioritatea interesului public, prezumția de nevinovăție, intoleranța față de tortură, pedepse sau tratament inuman și degradant, integritatea morală.

Aceste prevederi sunt plasate pe locul întâi în sistemul de standarde etice în pregătirea polițiștilor. Poliția, care joacă un rol esențial de protecție a societății în serviciul căreia se află, ar trebui să corespundă principiilor și valorilor democratice ale statului. Pregătirea cadrelor este unul dintre mijloacele cele mai importante pentru promovarea acestor principii și valori în rândul polițiștilor.

Aspectele activității poliției, care se referă atât la drepturile omului, cât și la dimensiunea etică a acesteia, trebuie să fie prezentate în contextul problemelor concrete din activitatea profesională, astfel încât să se înțeleagă clar principiile fundamentale din cadrul raporturilor de lucru cotidiene.

Articolul 29 al Codului European de Etică al Poliției recomandă studierea principiilor de protecție, apărare a drepturilor omului în procesul de instruire cu privire la aplicarea forței și a mijloacelor speciale: „O formare practică privind aplicarea forței și limitele sale referitoare la principiile stabilite în materie de drepturi ale omului și, mai ales a Convenției Europene a Drepturilor Omului și a jurisprudenței corespondente trebuie integrată în formarea polițiștilor la toate nivelurile”.

În acest context, pentru ca standardele de instruire a polițiștilor enumerate mai sus să aibă o finalitate potrivit scopului propus, se va analiza [7]:

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

.....

– curriculumul de instruire inițială a polițiștilor și se va identifica dacă acesta conține cursuri specifice destinate formării unei atitudini de protecție a drepturilor omului și de combatere a torturii.

De asemenea, se va identifica în ce măsură subiectul este integrat în alte discipline (ex: Dreptul constituțional; PJDO; Jurisprudența CEDO; DPP; Drept polițienesc).

Este important de a reține: atitudinile adecvate referitoare la protecția drepturilor omului și de toleranță zero față de tortură se formează nu doar în cadrul unei discipline separate, ci în cadrul tuturor disciplinelor predate și activităților extracurriculare desfășurate cu și pentru polițiști și viitori polițiști.

Curriculumul de instruire continuă a polițiștilor și similar se va identifica dacă acesta conține cursuri specifice privind protecția drepturilor omului și de combatere a torturii. O atenție sporită se va acorda suficienței instruirii (nr. suficient de ore; participarea tuturor sau anumitor categorii de polițiști, inclusiv a managerilor; periodicitatea acestora) și calității instruirii (metodele utilizate, calitatea materialelor didactice și instructive; disponibilitatea materialelor de suport; adaptarea instruirii la necesitățile beneficiarilor; impactul instruirii din punctul de vedere al rezultatelor acesteia).

Activitățile extracurriculare desfășurate cu și pentru polițiști și viitorii polițiști la subiectul prevenirea și combaterea torturii (instruiri, competiții dedicate, buletine informative etc). Aici vor fi specificați subiecții care organizează aceste activități (inclusiv dacă se implică și alte instituții publice, precum procuratura, sistemul penitenciar, mecanismele de protecție a drepturilor omului, organizațiile societății civile); relevanța pentru activitatea polițienească; frecvența activităților.

Sprijinul metodic oferit polițiștilor, în special în ce măsură instrucțiunile și recomandările oferite pentru activitatea profesională promovează toleranța zero față de tortură.

În concluzie, menționăm că pentru îmbunătățirea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, în special de către actorii chemați să vegheze asupra încălcării demnității umane, sunt necesare acțiuni concrete și nu doar garanții juridice:

- monitorizarea permanentă a respectării drepturilor omului;
- informarea populației privind instituțiile la care pot apela în cazul încălcării drepturilor omului;
- responsabilizarea populației prin aplicarea sancțiunilor, pedepse mai aspre pentru cei care încalcă drepturile omului;
- educarea unei societăți tolerante și sensibile la respectarea drepturilor omului, oferirea propriului exemplu.

Referințe bibliografice

1. Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului, ediția a II-a revăzută și adăugită. Chișinău, 2015;
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată în sesiunea a II-a a Adunării Generale a ONU la 10 decembrie 1948;
3. Beșteliu R., Brumar C., Protecția internațională a drepturilor omului, București, 2008;
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
5. Duculescu V., Protecția juridică a drepturilor omului: mijloacele interne și internaționale, București, Ed. Lumina Lex, 1998;
6. Codul de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.629 din 08.08.2017;
7. Zaharia Victor, Metodologia de documentare și raportare a situației curente privind tortura și alte rele tratamente în Republica Moldova, Chișinău, 2014.